

- зростанням кількості товарообмінних операцій (бартерні угоди, угоди з давальницькою сировиною) з продовольством;
- наявністю великої кількості імпортової неякісної продукції;
- необхідністю підвищення якості продукції та поліпшення рівня обслуговування споживачів;
- необхідністю створення умов для здійснення належного ветеринарного та санітарно-епідеміологічного контролю;
- створення умов для контролю щодо відповідності продукції вимогам стандартів (в тому числі міжнародним).

Олександр Фрадинський

Державний науково-дослідний інститут митної справи,
м. Хмельницький

ЛЕНД-ЛІЗ ТА ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ ПІД ЧАС ІІ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Перші проблеми у сфері забезпечення армії та населення продуктами харчування Радянський Союз відчув на початку осені 1941 року, коли з'явився дефіцит хліба, цукру, харчових продуктів імпортного походження. Це обумовило відповідне реагування зі сторони апарату державного управління – в тилу було запроваджено карткову систему розподілу основних продуктів харчування та, починаючи із кінця 1941 року, розширено номенклатуру поставок, яка передбачала щомісячну доставку в радянські порти 200 тис. тон пшениці, 70 тис. тон цукру та 1,5 тис. тон какао, якими планувалося покривати потреби у харчуванні 10 мільйонної армії.

Аналізуючи тенденції які негативно вплинули на стан продовольчої безпеки в СРСР на початку ІІ Світової війни варта виокремити:

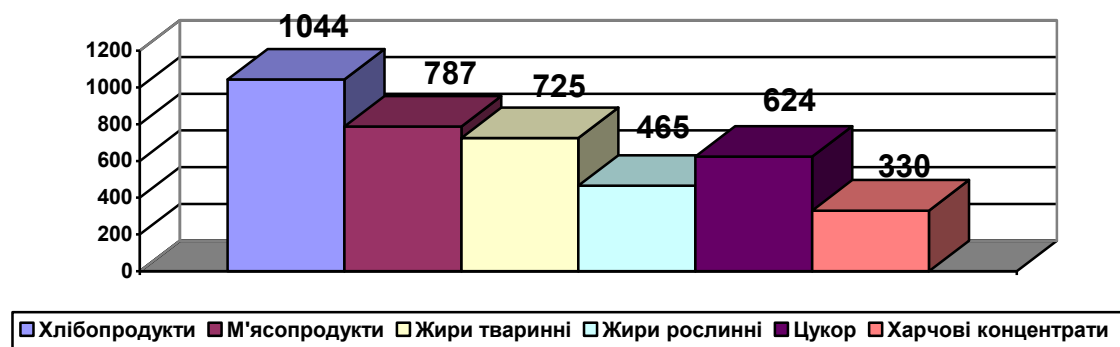
- втрату основних аграрних районів – України, Білорусі, Прибалтики, частини чорноземних районів Росії, у тому числі, Кубані та Ростовської області. Слід наголосити, що було втрачено не лише родючі землі, але й до 60 млн. людей, які на цих землях проживали та більша частина яких була зайнята в аграрному виробництві. За рахунок цього посівна площа сільськогосподарських культур зменшилася у 1942 році на 42%;
- захоплення ворогом на окупованих територіях значної кількості сільськогосподарської техніки, зерна, поголів'я великої рогатої худоби, коней, свиней та овець. В перший рік війни було втрачено території де вироблялося близько 90% цукру, 60% свинини, 40% зерна;
- вилучення із аграрного сектору чоловіків працездатного віку, частини рухомого складу (автомобілів, тракторів) та коней для потреб фронту в зв'язку із необхідністю відновлення боєздатності військових з'єднань;

– евакуація на Схід країни великої кількості населення, переважно партійних працівників, представників інтелігенції, заводських робітників та членів їх сімей, які не залучалися до роботи в сільському господарстві, проте потребували мінімального забезпечення харчовими продуктами;

– зменшення продукції харчової переробки на величину від 20% до 90% залежно від сфери виробництва продуктів харчування.

З часом потреба у продуктах тільки зростала, це обумовлювалося як неврожаєм 1943-44 рр., так і звільненням за цей же період окупованих територій на Заході країни, які необхідно було розбудувувати та забезпечити населення продуктами. В зв'язку із цим асортимент та обсяги продуктових поставок лише зростав – м'ясо та м'ясні консерви, риба та рибні консерви, яєчний порошок, згущене та порошкове молоко, масло, рослинні жири (соняшникова, бавовникова, кукурудзяна, оливкова, соєва олії), шоколад, кава, чай, сахарин, сіль. Для збільшення обсягів поставок та їх калорійності активно використовувався процес дегідратації (зневоднення) овочів та фруктів. На замовлення радянської сторони виготовлялися м'ясні консерви – знаменита тушонка (рецепт якої, як виявилось, був для американської сторони невідомим) та харчові концентрати для приготування борщу, різних видів супів та пюре»[1, с.129].

Всього, за системою ленд-лізу, Радянський Союз отримав, за різними підрахунками, від 4 до 5 млн. тонн продуктів харчування, серед яких приблизно чверть склали хлібопродукти (рисунок 1). У натуральному вимірнику обсяги поставок м'ясних консервів і борошна пшеничного та житнього поділили між собою перше місце та становили, відповідно, 519,2 та 510,7 тис. тон; на другому місці за обсягами знаходився цукор, маса якого складала 483,9 тис. тон; а на третьому місці – рослинна олія в обсязі 327,6 тис. тон. У вартісному вимірнику найбільше було поставлено м'ясних консервів – на 462,3 млн. дол. США; яєчного порошку – на 185,7 млн. дол. США; рослинного масла – на 101,9 млн. дол. США.

Рис. 1 Обсяги продовольчих поставок із США за системою ленд-лізу в СРСР протягом 1941-1945 рр., тис. тон [2]

Основним постачальником продовольства були Сполучених Штатів Америки, проте частину зернових поставок взяла на себе і Канада, з якою було укладено «пшеничну» угоду про постачання зерна на суму 10 млн. канадських доларів.

Окрім власне продуктів харчування поставлявся і насіннєвий матеріал. На початку 1942 року із Ірану, в рахунок поставок за ленд-лізом, літаками було доставлено 9 тис. тон насіння, яке використовувалося під час посівних робіт на теренах Північного Казахстану та Південного Сибіру. Частина транспортних засобів, в першу чергу вантажних автомобілів та тракторів, що надходила за системою ленд-лізу, активно використовувалася для механізації робіт в сільському господарстві при здійсненні посівної та жнивної кампаній.

Важко оцінити у соціальний, психологічний та гуманітарний аспект продовольчого ленд-лізу, адже завдяки йому було збережено життя мільйонів людей та знівелювано загрозу голоду на фронтах війни. Про критичну ситуацію у сфері постачання продуктами харчування в тилкових районах СРСР говорить той промовистий факт, що лише в першу військову зиму 1941-42 рр. в місті Архангельську померло близько 20 тис. осіб, або ж кожен десятий цивільний житель. Цей показник у 4 рази перевищував рівень природної смертності та дає підстави стверджувати, що від недоїдання та хвороб, що викликаються ним, померло близько 15 тис. людей. У спогадах ветеранів часто можна зустріти інформацію про недостатній, або ж вкрай низький рівень забезпеченості продуктами харчування під час їх військового вишколу у тилкових навчальних центрах або ж військових училищах. Досить часто незадовільний стан харчування обумовлював голодні військові бунти військових, або ж, навіть, їх смерть від дистрофії.

За розрахунками російського дослідника М. Супруна поставки продуктів харчування за системою ленд-лізу забезпечили б потребу 10 мільйонної армії протягом 1600 днів (військові дії із 22 червня 1941 р. по 9 травня 1945 р. тривали 1418 днів) за умови щоденного раціону у 4 тисячі кілокалорій. Не можна не погодитись із думкою цього дослідника, який зазначив - «Відомо, що в роки минулої війни Радянський Союз лише від голоду втратив мільйони своїх громадян. А скільки мільйонів він втратив би ще, не існує продовольчого ленд-лізу? Допомога союзників у цьому відношенні не підлягає ніякому обрахунку – вона безцінна»[3, с.29].

Література

1. Стеттиниус Э. Ленд-лиз — оружие победы. / Э. Стеттиниус. — М.: Вече, 2000. — 400 с.
2. Рыжков Н.И. Продовольственные и другие стратегические поставки Советскому Союзу по ленд-лизу 1941-1945 гг.. [Электронный ресурс] - Режим доступа :

<http://histrf.ru/uploads/media/default/0001/12/6e1a74e16a509acd9984d677d5573c3b7b49a9a1.pdf>

3. Супрун М.Н. Продовольственные поставки по ленд-лизу в годы Второй Мировой войны. / М. Супрун // Отечественная история. – 1996. – № 3. – С.24-30.

Юлія Чебан, Ольга Пташник

Миколаївський національний аграрний університет

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ

Скерування працівника підприємства у відрядження у межах України здійснюється керівником цього підприємства або його заступником і оформляється наказом (розпорядженням) із зазначенням: пункту призначення, найменування підприємства, куди відряджено працівника, строку й мети відрядження.

Оскільки керівник підприємства може встановлювати додаткові обмеження щодо сум та мети використання коштів, наданих на відрядження, витрат на наймання житлового приміщення, на побутові послуги, транспортні та інші витрати, то всі подібні обмеження запроваджуються наказом керівника підприємства або положенням про відрядження.

На нашу думку, доцільним є розробка та використання Положення про відрядження, враховуючи норми ПКУ та встановлення меж, а не конкретних сум для витрат на відрядження. У Положенні про відрядження можна обумовити такі питання: 1) порядок визначення доцільності і мети відрядження; 2) терміни надання звітів; 3) розміри добових. Такі розміри добових, наприклад, можуть бути прив'язані і до посад працівників; 4) порядок та строки відшкодування витрат на відрядження; 5) інші важливі питання, пов'язані з відрядженнями працівників.

Положення про відрядження може підготувати працівник з кадрів підприємства, а ось окремі пункти цього документа, пов'язані з грошовими витратами та їх документальним оформленням, слід погоджувати з фінансово-бухгалтерською службою підприємства.

Затверджується Положення про відрядження керівником підприємства і на підставі його ж наказу вводиться в дію. Відзначимо, що кожен працівник має право звернутися до Положення про відрядження у разі виникнення яких-небудь питань або розбіжностей, пов'язаних зі службовою поїздкою.

Можуть бути випадки необхідності продовження терміну відрядження, для продовження терміну відрядження директор повинен видати відповідний наказ.